

Mantelzorgondersteuning in beeld

Mantelzorgondersteuning in beeld

Evaluatie bestaand aanbod mantelzorgondersteuning in de gemeente Deurne

November 2020

Voorwoord

Mantelzorgers zijn onmisbaar. Als maatschappij en gemeente moeten we ons heel bewust zijn van de onschatbare waarde van de inzet van al deze mensen. Het belang van mantelzorgers zal in de toekomst bovendien alleen maar groeien.

Om deze redenen wil de gemeente Deurne mantelzorgers ondersteunen. Om dit zo goed mogelijk te doen is afgelopen jaar het aanbod mantelzorgondersteuning in de breedte geëvalueerd.

De Corona-maatregelen zorgden voor onzekerheden en uitdagingen en vroegen om flexibiliteit van de betrokkenen. Het was een intensief traject. Ik wil dan ook graag alle betrokkenen hartelijk bedanken voor hun bijdrage aan deze evaluatie.

In alfabetische volgorde: betrokken mantelzorgers, GR Peelgemeenten, Leergang Mantelzorg, LEVgroep, Mantelzorg NL, Onderzoekpanel Deurne Denkt Dynamisch, Participatieraad Deurne, thuiszorgaanbieders, de Zorgboog en Zorg in Deurne.

Tot slot wil ik graag alle mantelzorgers in onze gemeente heel hartelijk bedanken voor hun inzet.

Marnix Schlösser
Wethouder

Inhoud

1. Inleiding.....	1
1.1. Algemene cijfers over mantelzorgers	1
1.2. Aanleiding.....	1
1.3. Leeswijzer.....	1
2. Werkwijze	2
3. Resultaten	2
3.1. Is er behoefte aan andere vormen van mantelzorgondersteuning?	2
3.2. Waar lopen mantelzorgers in de praktijk tegenaan?	3
3.3. Is het mogelijk om het budget van de mantelzorgregeling en mantelzorgwaardering op een andere manier in te zetten?	4
3.3.1. Mantelzorgregeling	4
3.3.2. Mantelzorgwaardering	5
4. Conclusies en aanbevelingen.....	5
4.3. Conclusies	5
4.2. Aanbevelingen	5

1. Inleiding

Mantelzorgers leveren een grote bijdrage aan de visie/missie van de gemeente Deurne: 'Alle inwoners van Deurne leven op een prettige manier in de eigen omgeving, met waar nodig ondersteuning en doen mee aan de samenleving'. De gemeente Deurne faciliteert (extra) ondersteuning voor mantelzorgers via een wijkgerichte aanpak. Bij het faciliteren van mantelzorgondersteuning is speciale aandacht voor werkende en jonge mantelzorgers.¹

Mantelzorgers bieden onbetaald en langdurig ondersteuning aan mensen die dicht bij hen staan. Denk hierbij aan partners, ouders, kinderen en andere huisgenoten. Mantelzorgers bieden ondersteuning in de eigen omgeving, deze ondersteuning gaat verder dan de 'gebruikelijke ondersteuning'.²

Landelijk en lokaal is de verwachting dat de druk voor mantelzorgers blijft toenemen, vanwege:

1. De toenemende vraag naar zorg en ondersteuning als gevolg van vergrijzing;
2. Het krimpende aanbod van (zorg)personeel;
3. De complexiteit van ouderdomsaandoeningen zoals dementie;
4. Landelijk beleid om mensen langer zelfstandig thuis te laten wonen.

Hier komt bij dat in de gemeente Deurne het aantal ouderen stijgt, terwijl jongeren uit de gemeente wegtrekken.^{1, 3, 4}

1.1. Algemene cijfers over mantelzorgers

Eén op de vijf 19-plussers geeft mantelzorg in Deurne. Naar verwachting zal dit aandeel tot 2040 gelijk blijven, terwijl het aandeel thuiswonende ouderen in Deurne zal toenemen. Bijna de helft van de mantelzorgers verleent mantelzorg aan (schoon)ouders. Op dit moment voelt 6% van de mantelzorgers in Deurne zich (tamelijk) zwaar belast en geeft 7% van de 65-plussers intensief mantelzorg.⁵

In 2017 stonden er 1600 mantelzorgers geregistreerd bij Steunpunt Mantelzorg. Inmiddels staan er 2175 mantelzorgers geregistreerd bij Steunpunt Mantelzorg⁶. 96% van de geregistreerde mantelzorgers is ouder dan 18 jaar.

1.2. Aanleiding

In september 2019 heeft de gemeenteraad via een raadsinformatiebrief⁷ kennis genomen om het bestaand aanbod mantelzorgondersteuning in Deurne te evalueren. De directe aanleiding zijn de stijgende kosten van de mantelzorgregeling en de mantelzorgwaaredering. Tijdens de evaluatie is gekeken of het bestaand aanbod compleet én financieel houdbaar is.

¹ [Raadsprogramma 2018 – 2022, gemeente Deurne](#)

² [Gebaseerd op definities MantelzorgNL en Sociaal Plan Nederland](#)

³ [Wat als de zorg wegvalt, Sociaal en Cultureel Planbureau \(2019\)](#)

⁴ [Sterke groei in steden en randgemeenten verwacht, CBS \(2019\)](#)

⁵ [Volksgezondheid Toekomst Verkenning Deurne, GGD Brabant-Zuidoost](#)

⁶ Peildatum 26 juni 2020

⁷ [RIB-MS-1917](#)

1.3. Leeswijzer

Hoofdstuk 2 gaat over hoe de resultaten van de evaluatie zijn verkregen. De evaluatie vindt plaats volgens de vier vragen zoals opgenomen in de raadsinformatiebrief van september 2019⁷:

1. Is er behoefte aan andere vormen van mantelzorgondersteuning?
2. Waar lopen mantelzorgers in de praktijk tegenaan?
3. Is het mogelijk om het budget van de mantelzorgregeling en mantelzorgwaardering op een andere manier in te zetten?
4. Voldoet het bestaand aanbod van mantelzorgondersteuning aan de behoefte van de mantelzorgers?

Hoofdstuk 3 gaat in op de eerste drie vragen. Hoofdstuk 4 gaat in op vraag vier. Daarnaast staan in hoofdstuk 4 de belangrijkste conclusies en aanbevelingen voor toekomstig aanbod mantelzorgondersteuning.

2. Werkwijze

Een literatuuronderzoek plaatsgevonden en er zijn landelijk gesprekken gevoerd over het aanbod in de gemeente, onder andere met het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en Mantelzorg NL. De gemeente heeft een tevredenheidsonderzoek uitgezet onder de deelnemers van de mantelzorgregeling (118 respondenten). De Participatieraad Deurne heeft een vragenlijst over mantelzorg uitgezet onder de leden van het panel Deurne Denkt Dynamisch (220 respondenten). De gemeente heeft gestructureerde gesprekken gevoerd met mantelzorgers en met organisaties die op dit moment een actieve bijdrage leveren aan mantelzorgondersteuning in de gemeente. In deze gesprekken kwamen zowel het aanbod als de behoefte ter sprake. Ook is er specifiek gesproken over de invulling van de mantelzorgregeling en mantelzorgwaardering.

3. Resultaten

3.1. Is er behoefte aan andere vormen van mantelzorgondersteuning?

Uit literatuuronderzoek en landelijke gesprekken blijkt dat de gemeente Deurne -in vergelijking met andere gemeenten- een groot en divers aanbod in mantelzorgondersteuning heeft. Het aanbod wordt gefaciliteerd vanuit verschillende wetten (Wmo, Jeugdwet, Wlz en Zvw). Het gemeentelijk ondersteuningsaanbod komt samen in Zorg in Deurne, specifiek bij Steunpunt Mantelzorg. Het aanbod sluit aan bij de grote diversiteit in ondersteuningsbehoeften van mantelzorgers én zorgvragers. Vanuit landelijke contacten is aangegeven dat de gemeente zich nog sterker kan richten op de verschillende groepen mantelzorgers.

Het gemeentelijk ondersteuningsaanbod varieert in:

1. *Het geven van advies, informatie en begeleiding*
Het aanbod bestaat uit nieuwsbrieven, individueel advies, maar ook uit cursussen. Voornamelijk volwassenen maken gebruik van dit aanbod. Dit aanbod is met name gericht op mantelzorgers van mensen met dementie.
2. *Het faciliteren van praktische, emotionele en materiële hulp*
Mantelzorgers kunnen allerlei soorten hulp krijgen via wijkwerkers. Daarnaast kunnen mantelzorgers via een gemeentelijke regeling ondersteuning krijgen via thuiszorgaanbieders voor praktische werkzaamheden rond het huis. Mantelzorgers worden met elkaar in verbinding gebracht door middel van lotgenotencontact, mantelzorgbijeenkomsten en themabijeenkomsten. Tijdens het organiseren wordt rekening gehouden met de diversiteit van mantelzorgers. Zo zijn er aparte activiteiten voor jonge mantelzorgers. Tot slot ontvangen mantelzorgers jaarlijks

een financiële waardering, deze waardering wordt door jong en oud veelvuldig aangevraagd. Ook worden er activiteiten georganiseerd als blijk van waardering.

3. *Organiseren van (laagdrempelige) respijtzorg*

Respijtzorg is erop gericht om zorgvragers kort en tijdelijk ergens onder te brengen om zo mantelzorgers te ontlasten. In de gemeente is een divers regionaal en lokaal aanbod georganiseerd vanuit de Wmo (bijvoorbeeld dagbesteding en begeleiding), regionale initiatieven (bijvoorbeeld Logeerhuis Plezant), en lokale initiatieven (bijvoorbeeld Zorgcoöperatie Helenaveen, Ons Plekske en ORO-oppascentrale).

Uit gesprekken met betrokkenen blijkt dat:

1. Er niet altijd gebruik wordt gemaakt van het divers aanbod in mantelzorgondersteuning (bijvoorbeeld het Alzheimercafé).
2. Een 'oppas' aan huis ontlasting kan bieden voor mantelzorgers.
3. Er behoefte is aan één aanspreekpunt in de wijk en daarnaast aan verbinding tussen aanbieders van mantelzorgondersteuning.
4. Bijeenkomsten voor mantelzorgers worden gewaardeerd, deze bijeenkomsten worden met name bezocht worden door ouderen.
5. Mantelzorgers voor inwoners met dementie met name behoefte hebben aan respijtzorg en lotgenotencontact.
6. Nazorgtrajecten worden gewaardeerd wanneer intensieve mantelzorg ophoudt.
7. Werkende mantelzorgers met name ontlast willen worden en minder behoefte hebben aan extra aanbod zoals cursussen en lotgenotencontact. Ontlasten kan op verschillende manieren: van respijtzorg tot praktische ondersteuning tot erkenning en herkenning bij de werkgever.
8. Jonge mantelzorgers hebben de behoefte aan een meer structureel aanbod mantelzorgondersteuning gericht op emotionele steun en ontspanning. Daarnaast is het thema mantelzorg in mindere mate bekend op scholen.

3.2. Waar lopen mantelzorgers in de praktijk tegenaan?

Uit het onderzoek van de Participatieraad Deurne blijkt het volgende:

1. De meerderheid van de respondenten haalt voldoening uit mantelzorg en ervaart het als positief om wat te kunnen doen voor anderen. Bijna vier op de tien respondenten ervaren geen belemmeringen in het geven van mantelzorg.
2. Twee derde van de respondenten is drie jaar of langer mantelzorger. Ruim de helft van de respondenten is maximaal 10 uur per week kwijt aan mantelzorgtaken. Bijna één op de tien is meer dan 80 uur per week kwijt aan mantelzorgtaken.
3. Vijf op de tien respondenten ervaren belemmeringen in tijd en belasting. De meest genoemde reden van deze belemmeringen zijn het combineren van mantelzorg met het werk- en gezinsleven.
4. Bijna drie kwart van de respondenten ervaren negatieve punten bij het uitvoeren van mantelzorg. De meest genoemde negatieve punten zijn: het gaat ten koste van hobby's, er is te weinig tijd is voor sociale contacten en het leidt tot overbelasting. Daarnaast is het geven van mantelzorg vaak mentaal zwaar.
5. De meest voorkomende mantelzorgtaken zijn: begeleiding naar afspraken, boodschappen doen, zorgen voor vervoer, administratieve ondersteuning en bankzaken.

Uit gesprekken met mantelzorgers en met organisaties die op dit moment een actieve bijdrage leveren aan mantelzorgondersteuning leveren in de gemeente blijkt dat:

1. Mantelzorgers zichzelf vaak niet herkennen als mantelzorger. Het begrip 'mantelzorg' is onder jongeren vaak onbekend.
2. Mantelzorgers - maar ook beroepskrachten - vaak niet op de hoogte zijn van het divers aanbod mantelzorgondersteuning.

3. Inwoners Steunpunt Mantelzorg niet altijd weten te vinden. De informatie op de website van Steunpunt Mantelzorg is niet toegankelijk.
4. Mantelzorgers aan verschillende contactpersonen en beroepskrachten dezelfde (administratieve) informatie moeten geven. Een voorbeeld hierbij is de Wmo-consulent en de casemanager. Daarnaast ervaren mantelzorgers soms lange wachttijden voordat zij ondersteuning ontvangen.
5. Respijtzorg is niet altijd passend voor inwoners met dementie.
6. Voor sommige mantelzorgers is de stap te groot om gebruik te maken van het ondersteuningsaanbod. Mogelijke verklaringen zijn het ontbreken van een vertrouwensband en het uit handen durven geven van zorg en ondersteuning.

3.3. Is het mogelijk om het budget van de mantelzorgregeling en mantelzorgwaardering op een andere manier in te zetten?

Het aanbod mantelzorgondersteuning kent op dit moment twee specifieke budgetten: de mantelzorgregeling en de mantelzorgwaardering. Het overig aanbod in mantelzorgondersteuning wordt gefinancierd vanuit mantelzorg-overstijgende kostensoorten.

3.3.1. Mantelzorgregeling

De mantelzorgregeling⁸ is een regeling waarmee mantelzorgers worden ontlast door professionele inzet op praktische ondersteuning rond het huis van de zorgvrager. De werkzaamheden bestaan uit taken die niet vanuit huishoudelijke ondersteuning Wmo worden vergoed, bijvoorbeeld ramen lappen, stoep vegen of tuinwerkzaamheden.

De professionele inzet voor de mantelzorgregeling is maximaal 24 uur op jaarbasis. Wmo-gecontracteerde thuiszorgaanbieders voeren de mantelzorgregeling uit. Het uitgangspunt is dat de regeling minimale administratieve belasting met zich meebrengt. Het uurtarief voor de praktische ondersteuning vanuit de mantelzorgregeling is gelijk aan het uurtarief huishoudelijke ondersteuning vanuit de Wmo.

Deelname en bereik

Bij het vaststellen van de mantelzorgregeling in 2017 is uitgegaan van 200 deelnemers. Inmiddels maken 325 inwoners gebruik van de mantelzorgregeling⁹. De mantelzorgregeling wordt voornamelijk ingezet bij zorgvragers met een indicatie voor huishoudelijke ondersteuning vanuit de Wmo. Mantelzorgers melden zichzelf aan of worden door beroepskrachten van Zorg in Deurne op de regeling gewezen. Het grootste deel van de deelnemers wordt door de Wmo-gecontracteerde thuiszorgaanbieders op de regeling gewezen.

Ervaringen

Een grote meerderheid van de gebruikers van de mantelzorgregeling (83%) heeft in het tevredenheidsonderzoek aangegeven dat zij geholpen zijn met de mantelzorgregeling. Voorbeelden zijn de mantelzorgers die op hoge leeftijd fysiek minder in staat zijn om praktische werkzaamheden uit te voeren, maar ook de mantelzorgers die de zorg moeten combineren met het werk- en gezinsleven.

Thuiszorgaanbieders ervaren een minimale administratieve belasting. De uren van de mantelzorgregeling kunnen makkelijk in het systeem worden verwerkt, omdat de gegevens van de ontvanger al bekend zijn door de indicatie huishoudelijke ondersteuning.

In gesprekken met inwoners en de betrokken organisaties zijn meerdere malen twijfels geuit over het bereiken van het doel van de mantelzorgregeling. De lijn tussen huishoudelijke ondersteuning vanuit de Wmo en de praktische ondersteuning vanuit de mantelzorgregeling is erg dun. Vragen zijn gesteld of het in de praktijk niet op hetzelfde

⁸ Officiële titel: Regeling Mantelzorgondersteuning door inzet op werkzaamheden rond het huis.

⁹ Peildatum 27 oktober 2020

neerkomt. Hier kan op dit moment geen antwoord op gegeven worden, omdat het om een regeling gaat met minimale administratieve belasting. Zo kan er niet gecontroleerd worden of iemand nog steeds mantelzorger is. Daarnaast is er geen controle op de aard van de werkzaamheden van de thuiszorgaanbieders.

3.3.2. Mantelzorgwaardering

In de Wmo staat opgenomen dat de gemeente jaarlijks een blijk van waardering aan mantelzorgers geeft. De gemeente bepaalt hoe deze waardering eruit ziet. De gemeente Deurne schenkt jaarlijks een geldbedrag aan de mantelzorgers. Volwassenen ontvangen € 100 en jongeren € 40. Daarnaast worden er activiteiten georganiseerd, zoals een lunch rondom de Dag van de Mantelzorg.

Deelname en bereik

Gemiddeld vraagt 75% van de volwassen mantelzorgers de financiële mantelzorgwaardering aan. 100% van de jonge mantelzorgers vragen de financiële mantelzorgwaardering aan. In 2020 zal naar verwachting 1657 volwassen mantelzorgers (waarvan 100 jonge mantelzorgers) de mantelzorgwaardering aanvragen.

Ervaringen

De aanwezigheid van de mantelzorgwaardering wordt door iedereen erkend. Ook worden de activiteiten in het kader van de mantelzorgwaardering gewaardeerd. De meningen over de invulling van de mantelzorgwaardering zijn sterk verdeeld. Hierbij gaat het over de hoogte en de vorm van de waardering. Zo wil een groep mantelzorgers niets, een andere groep wil meer en weer een andere groep zijn blij met een bos bloemen. Hier is geen rode draad uit te halen.

4. Conclusies en aanbevelingen

4.3. Conclusies

Het bestaand aanbod van mantelzorgondersteuning voldoet aan de algemene behoeften van mantelzorgers. In het aanbod wordt rekening gehouden met de eigen kracht en zelfredzaamheid van inwoners. Tegelijkertijd is een belangrijk aandachtspunt om meer bekendheid te geven aan het aanbod mantelzorgondersteuning. Te vaak herkennen mantelzorgers zichzelf niet als mantelzorgers, zijn mantelzorgers niet op de hoogte van het aanbod of voelen mantelzorgers weerstand om gebruik te maken van het aanbod. Dit heeft als gevolg dat er niet optimaal gebruik wordt gemaakt van het bestaand aanbod in de gemeente.

Het blijft van cruciaal belang dat de gemeente ook in de toekomst een divers aanbod mantelzorgondersteuning faciliteert. Dit is met name van belang voor de mantelzorgers, want de druk op mantelzorgers neemt alleen maar toe. Maar ook is het van belang voor financiën, want uit het onderzoek van het Sociaal Cultureel Planbureau (2019) blijkt dat inzet op mantelzorg in het sociaal domein financieel houdbaar houdt. Investeren in voorzieningen met lage kosten waarmee mantelzorgers ontlast kunnen worden, voorkomt duurdere zorgkosten in de toekomst.¹⁰

4.2. Aanbevelingen

Voor het voortzetten van een divers aanbod mantelzorgondersteuning, zijn de volgende punten ter overweging te nemen:

1. Blijf een ondersteuningsaanbod aanbieden die is toegespitst op verschillende doelgroepen mantelzorgers, zorgvragers en ondersteuningsbehoeften. Houd hiermee rekening dat mantelzorg zowel positieve als negatieve ervaringen oplevert. Het belangrijkste doel is om de draagkracht en de draaglast van

¹⁰ [Wat als de zorg wegvalt, Sociaal en Cultureel Planbureau \(2019\)](#)

mantelzorgers in balans te houden. Dit betekent een voortzetting van het volgend aanbod: laagdrempelige praktische en emotionele ondersteuning in de wijk, cursussen, lotgenotencontact, mantelzorgbijeenkomsten, nazorgtrajecten voor oud-mantelzorgers, respijtzorg, én het geven van advies, informatie en begeleiding. Het bestaand aanbod kan worden aangevuld met: administratieve ondersteuning bij zorgvragen en het in kaart brengen van het sociaal netwerk. Daarnaast kan de gemeente bij organisaties binnen de gemeentegrenzen aandacht vragen voor mantelzorgvriendelijk personeelsbeleid. Ook kan de gemeente zich actief inzetten om te voorkomen dat mantelzorgers meerdere keren dezelfde (administratieve) informatie moeten aanleveren voordat zij ondersteuning krijgen.

2. Blijf investeren in het actief bereiken van mantelzorgers in de gemeente. Dit kan verbeterd worden door betere samenwerking van organisaties die (vanuit verschillende wetten) actief zijn in mantelzorgondersteuning. Een voorbeeld van een concrete actie uit deze samenwerking is het uitvoeren van een eenduidige communicatiestrategie. Daarnaast helpt het om in contact te komen met mantelzorgers op plekken waar mantelzorgers veel komen. Zo zijn jonge mantelzorgers te vinden op scholen en werkende mantelzorgers op hun werk of de kinderopvang. Tot slot is het belangrijk dat beroepskrachten van Zorg in Deurne én netwerkpartners in de zorg (bijvoorbeeld huisartsen, (thuis)zorgmedewerkers en paramedici) voldoende in staat zijn om mantelzorgers te herkennen en mantelzorgers te verwijzen naar Steunpunt Mantelzorg.
3. Blijf de eigen regie en positie van mantelzorgers ondersteunen. Dit gebeurt door het voortzetten van de advisering door de beroepskrachten van Zorg in Deurne over de mogelijkheden van onafhankelijke cliëntondersteuning. Aanvullend hierop kunnen mantelzorgers een meer actieve rol hebben in de beleidsuitvoering, bijvoorbeeld in de vorm van denktanks op specifieke onderdelen van mantelzorgondersteuning.

